

La vida a les colònies

Recordo que hi havia nits que no podia dormir de cansada que estava

Arxiu Rosa Serra. Tren a Sant Salvador.

La Pilar, que va viure a Cal Rosal, assegura que "vam ser una classe obrera domesticada, que si volíem treballar, ja sabíem les condicions. I si les acceptaves, a callar i a treballar. Sí, sí, no ens faltava de res, és veritat, ho teníem tot menys la llibertat". Per altra banda, la Carme, de Cal Pons, comenta que les colònies "també van saber fer un futur millor per a moltes noies que vivien a pagès, que a la masoveria no haurien pogut educar-se i que a la colònia trobaren manera de fer la seva família dins un ambient cristià. I no parlem de quatre, sinó de moltíssima gent. Els meus pares, per exemple".

Les colònies industrials de la Conca del Llobregat. 150 anys d'història (https://www1.diba.cat/libreria/1stDetall_Publicacions.asp?Opener=Libreria&ID=61278), escrit per Albert Balcells i Rosa Serra i editat per la Diputació de Barcelona, viatja al passat, recorrent des de Castellar de n'Hug fins al Prat de Llobregat, per entrar en un món que solia viure tancat: el de les colònies. És així com fan reviure generacions d'obrers, de jornades de treball llarguíssimes i esgotadores, per veure quin poder tenia l'església, els amos, l'escola -l'aliada de la fàbrica-, com era la vida quotidiana entre botigues, cafès, habitatges esquifits, festes de tant en tant, tot, a tocar d'un riu que, de finals del segle XXI i gairebé tot el segle XX, va ser una de les peces claus del progrés de Catalunya. En llegim 14 fragments.

Foto: 1905. Viladomiu Nou.

1. L'Escola de la Llar de Cal Pons s'estructurava en dos cursos [...] i servia per a acreditar haver fet el servei social, obligatori per a les dones solteres sota el franquisme. La matrícula era molt barata i l'escola era subvencionada per l'empresa. La finalitat era ensenyar a les noies com havia de ser una futura mare i mestressa de la llar: «Mujer cristiana, compañera del hombre y reina del hogar, educadora de los hijos y creadora del bienestar en casa». Es donaven coneixements d'higiene, costura, tall i confecció, alimentació, sanitat, economia domèstica, cura dels malalts i religió, molta religió.
2. El lligam entre escola i fàbrica restava molt clar: «La niña que por su mal comportamiento fuera despedida de la escuela, no podrá tampoco ser admitida en ninguna dependencia de la fábrica o Colonia, hasta que la Directora de Enseñanza haya concedido su nueva readmisión en la escuela».
3. L'ensenyament dels nens d'aquesta colònia [Cal Rosal] anava a càrrec del capellà o els aprenents havien d'assistir diàriament a dues hores de classe. Quan en els exàmens públics, que tenien lloc els dies de festa, un noi aconseguia tres anys consecutius les millors notes, se li donava prioritat per a cobrir les vacants, quan n'hi hagués, d'encarregat o d'empleat d'oficina a la mateixa empresa.
4. El tema de l'assetjament sexual de les obreres a les colònies és recurrent en el testimoni oral [...] les obreres no gosaven denunciar-ho per por de la resposta habitual: que eren elles les que provocaven els homes. Però les obreres es protegien i es defensaven entre elles. La Teresa, nascuda el 1918, treballadora de Viladomiu Vell, recordava que una dona gran la protegia dels homes. Tot i això aquesta obrera li acabà confessant a Assumpta Montellà que havia estat violada.

5. La Pilar de Cal Rosal, nascuda el 1917, explicà que el majordom va posar una obrera amistançada seva a la secció de nuar, que era més descansada i sense el gran soroll i la borra insana de les altres, però un grup de dones es va posar a la porta i va exigir al majordom que en el lloc de la seva amiga hi posés una embarassada que treballava als telers i que ja no podia més. Les obreres van aconseguir imposar la seva demanda.

6. Montserrat, treballadora de Cal Pons, deia: «Les dones sempre a la fàbrica i els homes al cafè, i si una dona pretenia anar al cafè, ja et posaven l'etiqueta de "perduda". Això sí, si l'encarregat et feia una arrambada, era normal. Aquesta falsa moral em treia de polleguera. I això passava fa quatre dies».

7. Teresa, treballadora que arribà amb una germana menor a Viladomiu Vell amb tretze anys, l'any 1931, recordava que estaven rellogades juntament amb dues noies més. Vivien vuit persones en un pis de 50m²: «Tot era treballar i treballar i quan arribaves al pis havíem de fer el sopar i la bugada, que era el nostre preu de rellogades. Recordo que hi havia nits que no podia dormir de cansada que estava. I quan m'havia adormit, sonava aquella sirena pertot arreu. Era odiosa. Apa, a tornar a començar». Si aquestes obreres jovenetes optaven per aquest règim de rellogades era perquè, a costa d'un important esforç, els deixava més ingressos, atès que la residència de les monges cobrava una quantitat a les obreres que hi vivien i, per més modesta que fos, calia restar-la al jornal.

8. Una obrera nascuda el 1922, Ramona, veïna de la Colònia Monegal, recordava que quan faltaven quinze dies per a sant Josep, arribava a cada pis una papereta nominal que deia «Compliment pasqual». Qualsevol diumenge les monges demanaven a les noies per què no havien anat a missa, i si contestaven que havien anat a l'església de Gironella, les monges preguntaven de quin color era la casulla que portava l'oficiant. La història oral de la colònia minera de Sant Corneli recorda que, durant els primers anys de la postguerra, es descomptava una part del sou si els miners no anaven a missa, i també si no combregaven per Pasqua.

9. Un fet de mitjan febrer de 1905, exaltat després en l'opuscle de 1910, contribuï a difondre l'exemplaritat de la Colònia Güell i el seu missatge d'harmonia social. Un aprenent de dotze anys de la secció de tintoreria, Josep Caparrós, en intentar adobar un aparell, va caure dempeus a una tina d'àcid i es cremà les cames amb perill imminent d'amputació i fins i tot de perdre la vida. Aleshores el capellà de la colònia, Gaspar Vilarrubias, s'oferí a donar pell seva per a empeltar-la a les cames del jove i convidà els obrers a fer el mateix. Trenta d'ells es presentaren voluntaris al sacrifici juntament amb els dos fills d'Eusebi Güell, Claudi i Santiago. L'operació calia fer-la en viu i sense anestèsia. El capellà, set obrers i els dos fills de l'amo foren seleccionats per la seva idoneïtat física.

10. Alguns capellans promogueren el cant coral fora de l'església, l'escoltisme, els esplais o les colònies de vacances d'estiu per als infants. Però sovint l'esport en equip i de competició, el teatre d'aficionats o el ball foren àmbits del tot autogestionats que van rebre el suport dels amos de colònia, conscients de la importància de la integració cultural per a compensar la monotonia del treball fabril i la tensió que generava el control social existent en uns llocs on les relacions familiars, laborals i de veïnatge es trobaven indistintament barrejades.

11. A la Colònia Vidal hi havia dutxes comunitàries amb aigua calenta construïts als anys trenta, un gran refinament, i no fou fins als anys setanta que es feren a cada pis la dutxa corresponent amb lavabo i vàter en lloc de comuna. Els pous morts dels blocs d'habitatge de les colònies eren buidats periòdicament arreu per a ser utilitzats com a fertilitzants dels horts.

12. El pis estava lligat al lloc de treball i sempre pensant en famílies senceres, que alhora eren treballadores de la fàbrica i llogateres. Perdre el treball significava perdre la llar. El lloguer reforçava la dependència envers l'empresari. Una vídua sense fills no podia seguir ocupant ella sola un pis. A Cal Pons, per exemple, se li solia oferir viure en comunitat, al costat de la residència de les monges, com una mena de beguina.

13. La humitat, la borra, l'escassa ventilació i el soroll eixordador dels telers eren perjudicials per als treballadors. Les teixidores es comunicaven amb un llenguatge de signes molt complet i fora de la feina parlaven molt alt per raó de la pèrdua d'audició i el costum de cridar dins la fàbrica.

14. Al costat de les crítiques abunden els elogis sobre les colònies entre els testimonis recollits per Montellà. Lourdes, obrera de Cal Pons deia: «Ens feien pagar preus simbòlics per coses tan necessàries com el pis on vivies. I si s'espatllava alguna cosa, venien de seguida a arreglar-ho». Rosa, treballadora de l'Ametlla de Merola, recordava haver jugat amb les filles dels amos al seu jardí i testimoniacava: «Nosaltres no podem dir res malament dels amos, sobretot al principi [...] Si estaves malalt, t'ajudaven i et deixaven plegar. El meu padrí es va posar malalt i ells s'encarregaren de portar-lo a Barcelona i que l'operessin i ho van pagar els amos. Qui ho fa això ara?»

V?deo: <https://www.youtube.com/watch?v=lpdS82G6Zpg>

Foto: Arxiu Rosa Serra. Botiga Ametlla de Merola.

Foto: Arxiu Rosa Serra. Tren a Sant Salvador.

**LES COLÒNIES
INDUSTRIALS
DE LA CONCA
DEL LLOBREGAT**

Diputació
Barcelona

150 ANYS D'HISTÒRIA

Les colònies industrials de la Conca del Llobregat

(https://www1.diba.cat/llibreria/1stDetall_Publicacions.asp?Opener=Libreria&ID=61278)

© del text: Albert Balcells González i Rosa Serra Rotés.

© de les imatges: els seus autors i propietaris.

© de l'edició: Diputació de Barcelona.